

Unge på sporet

Karrierelæring med e-portfolio i udkolingen

Kan vi skabe en sammenhængende vejledning
for hele udkolingen?

Unge mennesker udvikler sig hverken lineært
eller i takt med hinanden, og de unge har
sjældent samme mål.

Unge på sporet leverer et bud på en
udskolingsdidaktik til fremme af individuelle
udviklingsprocesser, understøttet af en
multimodal interaktiv e-portfolio.

EN UDSKOLING MED SAMMENHÆNG

Brochuren er et resultat af projektarbejdet "Unge på sporet". Målet var at finde frem til en model for en sammenhængende vejledning hele udskolingen igennem: en 'udskolingsdidaktik', baseret på karrierelæring.

Opgaven var udfordrende. Unge mennesker udvikler sig hverken lineært eller i takt med hinanden. De unge har desuden sjældent samme mål.

Den nyudviklede udskolingsdidaktik tager derfor højde for individuelle udviklingsprocesser, hvor målet for den enkelte ikke er givet på forhånd.

Brochuren giver derudover et bud på, hvordan en portfolio kan se ud, og hvordan den kan understøtte didaktisk tilrettelagt karrierelæring i udskolingen. Projektgruppen har beskrevet en multimodal interaktiv e-portfolio, baseret på karrierelæringens principper. Her er den enkelte unge ejer af sin portfolio, kan afgøre adgangsrettigheder og inddrage data fra sine personlige medier. E-portfolioen skal samtidig illustrere den enkeltes progression.

Arbejdet med didaktikken og e-portfolioen skal resultere i den formelle afrapportering i Undervisningsministeriets PDF-skema "Studievalgsportfolio". Skemaet tilgår ungdomsuddannelserne.

Projektarbejdet har allerede skabt ny lokal praksis. Resultaterne er formidlet her.

Sådan har projektgruppen arbejdet

Praktikere fra Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU) har foretaget kildearbejde, undersøgt, idéudviklet, afprøvet med unge og forældre, konkluderet og udvekslet løbende undervejs. Ekspertter fra forskning og fra it-producerende miljøer har bidraget med inspiration og kvalitetssikring.

INDHOLD

Om karrierelæring, portfolio og didaktik.....	4-5
Principper & visioner	6
Didaktisk model for vejledning i udskolingen	7
Didaktik som vejlederens landkort.....	8
Didaktik med motivationsorienteringer.....	9
E-portfolio – multimodal og interaktiv	10
Vejledningens aktiviteter i udskolingen.....	12
Karrierelæring med et udvidet radius.....	13
Sammenhæng & reference	14
Individuelle læreprocesser over tid	15
Præsentationsportfolio & Studievalgsportfolio	16
E-portfolio – eksempler	17-18
Et fælles mind-set i samspil og ansvarsfordeling	19
Bag resultaterne.....	20

ARBEJDSSPØRGSMÅL

Projektgruppen har forholdt sig til en række arbejdsspørgsmål i løbet af processen.

Hvordan kan en procesunderstøttende e-portfolio se ud?

Hvordan får vi synliggjort den røde tråd over for den unge?

Hvilken didaktik er der brug for i arbejdet med e-portfolio?

Hvordan hænger kollektiv vejledning sammen med de unges individuelle karrierelæringsprocesser?

Hvilken rolle har vejlederen i didaktisk tilrettelagte læringsprocesser?

Hvordan hænger e-portfolio sammen med formkrav som Undervisningsministeriets PDF-skema "Studievalgsportfolio"* og de øvrige planer** i udskolingen?

De unge modner undervejs i udskolingen. Så, hvordan kan man arbejde med progression i vejledningen?

* Bekendtgørelse om uddannelsesparathedsvurdering, uddannelsesplaner og procedurer ved valg af ungdomsuddannelse, kap. 3, 28/06/2018

**Handleplanen for de ikke uddannelsesparate, uddannelsesplanen og elevplanen

OM KARRIERELÆRING

Formålet med karrierevejledning er at kvalificere individuelle valgkompetencer.* Karrierelæring handler altså ikke kun om at kunne foretage det akut forestående valg af en ungdomsuddannelse, men om at kunne vælge hele livet igennem.

» Det kan være valg, der handler om at fortsætte i den valgte uddannelse. Eller ved frafald at kende værktøjer og kunne anvende dem til at undersøge, vurdere og strategisk planlægge et omvalg. Senere hen i livet skal der foretages jobvalg, skift af karrierespor eller ny geografisk placering i det professionelle liv.

- UU Vejleder

I udskolingen er det i første omgang væsentligt, at de unge kan foretage et reflekteret valg af ungdomsuddannelse, uanset hvilken retning de vælger.

Også Undervisningsministeriets dialogværktøj (2017) til arbejdet med Studievalgsportfolio anbefaler brugen af karrierelæring som metode.

OM PORTFOLIO

En portfolio er en samling af relevante data, som har betydning for et givent formål. Fx kan det være en mappe med tegninger og udtalelser, når en arkitektstuderende søger arbejde. Portfoliokonceptet bruges mere og mere i ungdomsuddannelserne i Danmark, dels til dokumentation af læringsprodukter og læringsresultater, dels til fremme af refleksion over egen læring. Portfolio kan endda indgå som et element i prøver.

Det er nærliggende at konstruere portfolioen som en elektronisk platform, understøttet af personlige dialoger.

I Finland, hvor portfoliobrug fremmes med henblik på livslang læring, er man særlig opmærksom på de digitale muligheder til formålet: "Learning has become blended in every environment, requiring dialogical, collaborative and online activities".** Heri indgår også de unges egne medier, fx film eller billeder, der er uploadet til deres sociale medier. Samlet skal sikres, at det er de unge selv, der har ejerskab til deres portfolio.

* Rita Buhl "Om børn og unges karrierelæring" (2014); Bill Law "Building on what we know, Career Learning Theory" (1996, 2010)

** Korhonen et al. i Education and Information Technologies (2018)

OM DIDAKTIK

I sin essens betyder didaktik at designe og planlægge læringsforløb til en meningsfuld og sammenhængende helhed i en given ramme.

Modsat mere snævre forståelser er didaktik her frigjort fra sin oprindelige undervisningskontekst. En udskolingsdidaktik omhandler den enkelte unges læringsforløb, med vejlederen som den overordnet ansvarlige fagprofessionelle.

Når didaktik er knyttet til vejledning, er dens særlige kendetegn, at læringsmålene ikke er foruddefinerede i deres indhold.

Vejledningens didaktiske modeller relaterer ellers typisk til selve vejledningssamtalen eller til udvalgte vejledningsaktiviteter.

Inspiration til didaktiske spørgsmål*

1. Hvem skal vejledes
2. Hvad skal læres
3. Hvem skal vejlede
4. Hvornår skal der vejledes
5. Sammen med hvem bliver man vejledt
6. Hvor skal der vejledes
7. Hvordan skal der vejledes
8. Ved hjælp af hvad skal der læres
9. Hvorfor skal der vejledes

Anden inspiration er fundet i principper fra velkendte undervisningsmodeller. Heri indgår Hiim & HIPPES "Relationsmodel" (2007), samt nyere modeller, der inddrager elever som meddesignere af undervisning, såsom "Didaktik 2.0" af Gynther m.fl. (2012).

FORLØBSDIDAKTIK NY!

En didaktik for individuelle vejlednings- og læringsforløb, der på samme tid omfatter og går hinsides undervisning på skolen, findes endnu ikke.

Unge på sporet har taget afsæt i modeller for karrierelæring og leverer et bud på, hvordan forskningsbaserede modeller kan tilpasses til forløbsdidaktiske formål. Denne didaktik er endnu ikke navngivet, men har arbejdstitlen 'udskolings- og overgangsdidaktik'.

*Fogh Nielsen i "Vejledningsdidaktik" (2012)

PRINCIPPER & VISIONER

Unge på sporet peger på centrale principper og visioner for en udskolings- og overgangsdidaktik med e-portfolio.

De unge i centrum

Den enkelte unge er centrum for sin udviklingsproces - uanset hvilke behov og ønsker aktørerne omkring den unge måtte have. Samtidig er det vejledningens opgave at forholde sig til samfundsudvikling, politiske målsætninger og realistiske muligheder.

Lovgivning

En e-portfolio skal følge gældende lovgivning og formatkrav, herunder afrapporteringsskemaet Studievalgsportfolio og de øvrige planer i udskolingen. Og endelig skal e-portfolioen overholde persondataforordningen (GDPR).

Motivation

At skulle forestille sig fremtiden og sin livsvej som ganske ung kan være skræmmende. Men at kunne lege med forestillinger og udforske ukendte muligheder kan også være sjovt og åbne for helt nye perspektiver hos den unge.

Et tæt netværk

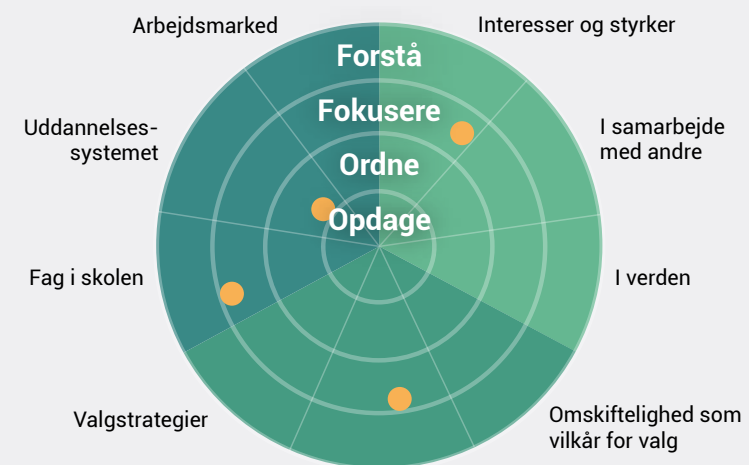
En meningsfuld didaktik, baseret på karrierelæring, er et anliggende for hele netværket omkring den unge. Didaktikken skal derfor omsættes af vejledere, i samspil med lærere, ledelsen, forældre og andre vigtige aktører som fx mentorer, pædagoger, trænere eller andre familiemedlemmer.

DIDAKTISK MODEL FOR VEJLEDNING I UDSKOLINGEN

En klar didaktik skal støtte vejlederen og de øvrige involverede aktører i at planlægge individuelle karrierelæringsforløb i en kollektiv sammenhæng. Forløbene strækker sig samlet set over hele udskolingen.

Uddannelse, fag og job: viden og erfaringer

Mig: viden og erfaringer

Handlinger og beslutninger: erfaringer

Vejledningsaktivitet

Modellen er tilpasset fra cefu* og benyttes til at svare på:

Hvilke aktiviteter skal gennemføres hvornår, hvor, med hvilke midler og indhold, og hvilken aktør er ansvarlig for hvad?

UU vejlederes '4 dogmer' om brug af modellen

- Afsøg karrierelæringscirklen for meningsfuldt varierende aktiviteter
- Flet karrierelæring og portfolioøvelser naturligt ind i de eksisterende aktiviteter og fag
- Giv plads til forskellige motivationsorienteringer
- Tilrettelæg multimodale aktiviteter

* Noemi Katznelson m.fl. "Karrierelæring i gymnasiet" (2016), Center for Ungdomsforskning

DIDAKTIK SOM VEJLEDERENS LANDKORT

Den didaktiske model kan fungere som et landkort for at planlægge vejledning i udskolingen.

Vejlederen danner sig et overblik og undersøger systematisk et område ad gangen for at kunne målrette aktiviteter.

Vejlederen kan navigere i indhold og kompleksitet ud fra, hvor de unge har været, og hvor vejlederen gerne vil hen med de unge igennem karrierevejledning.

Det kan ikke sikres, alle unge opnår den samme læring. Men ved at navigere i modellen, kan vejlederen rammesætte forløb, så de samlet set kan give de unge muligheder for at opnå viden og erfaringer med de givne domæner og at øve sig i de givne færdigheder.

PROGRESSION

Vejlederen kan planlægge progression med modellen. Gradvist, i takt med stigende karrierekompetencer hos de unge, kan forløbene tilrettelægges med højere kompleksitet og med højere refleksionskrav.

Samtidig kan modellen anvendes i forbindelse med individuel vejledning, på baggrund af individuelle behov hos en ung.

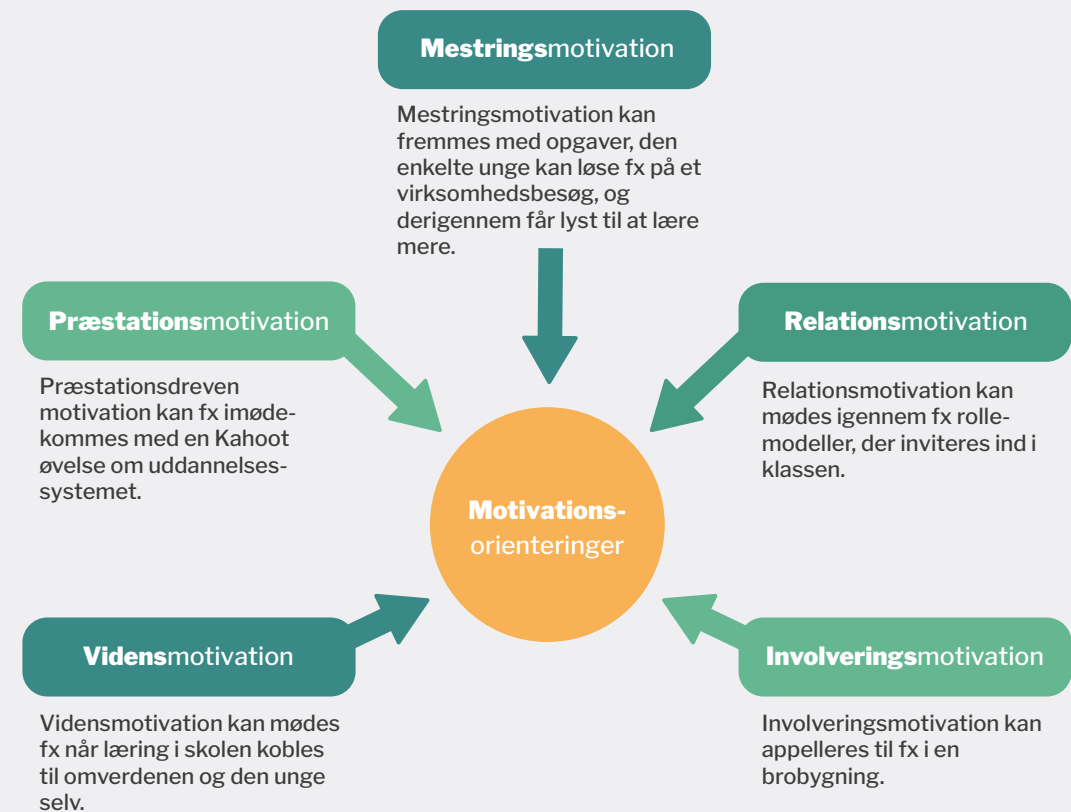
” Mangler de unge fx kendskab til sig selv, til uddannelsessystemet, eller mangler de erfaringer med egne handlinger for at komme videre i deres proces?
- UU Vejleder

Den individuelle progression kan med fordel synliggøres for den unge i sin e-portfolio.

DIDAKTIK MED MOTIVATIONSORIENTERINGER

Unge motiveres forskelligt fra hinanden, og den enkelte unge motiveres forskelligt på forskellige tidspunkter. I didaktik indgår også at kunne differentiere ved hjælp af aktiviteter som virkemidler.

Motivationsorienteringer*

*Mette Pless m.fl. "Unge motivation i udskolingen" (2015)

E-portfolio

– multimodal og interaktiv

**Om uddannelse & job på skolen:
fag og opgaver**

**Personlig vejledning
og i fællesskab**

**Virksomheder &
praktiske aktiviteter**

Mennesker omkring mig

Fritid og fritidsjob

Besøg på uddannelser

DEN RØDE TRÅD I UDSKOLINGEN

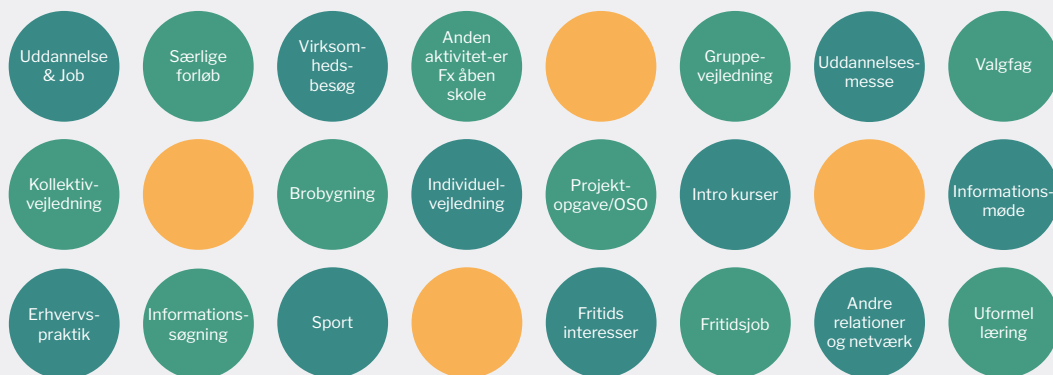
For den enkelte unge er en portfolio et personligt refleksion- og udtryksrum. En e-portfolio er en multimodal interaktiv platform, hvor den enkelte unge ejer sine data. Adgang til vejledere, lærere, forældre m.fl. foregår via den unge.

For vejlederen er e-portfolioen et værktøj, der understøtter karrierelæringsprocesser hos de unge. Værktøjet forbinder læringsresultater fra alle aktiviteter for de enkelte unge igennem hele udskoling. Dermed refererer den individuelle e-portfolio også til de øvrige fagpersoner omkring den enkelte unge og især også forældre hhv. andre familiemedlemmer.

KILDE: Projektgruppen bag Unge på sporet står bag dette oplæg til en multimodal interaktiv e-portfolio for karrierelæring i udskoling. E-portfolioen findes endnu ikke i sin helhed. E-portfolioen er ikke navngivet, og principperne er uafhængige af it-leverandører. En mere detaljeret beskrivelse offentliggøres via UU DANMARK i 2019.

VEJLEDNINGS AKTIVITETER I UDSKOLINGEN

Vejledning af de unge foregår i form af en lang række aktiviteter i løbet af udkolingen. De fleste formelle aktiviteter foregår kollektivt i klassen eller i grupper, men til enhver tid med fokus på den enkelte unge.

De formelle aktiviteter afholdes på skolen og i andre relevante rammer, fx på ungdomsuddannelserne, i virksomheder, på udflugter eller på messer. Aktiviteterne omfatter på klassisk vis vejledningssamtaler og vejledningsøvelser. Vejledningscentrene har typisk et årshjul med et overblik over centrets formelle vejledningsaktiviteter. Aktiviteterne kan gentage sig på de højere klassetrin, i mere avanceret form og mere krævende for de unge.

Derudover inddrager vejledning også de uformelle oplevelser og handlinger. Erkendelser kan opstå i fritiden, i familien eller på rejser.

Stationerne i e-portfolioen svarer til alle aktiviteter i løbet af udkolingstiden.

” Hver aktivitet, fx i U&J* om at flytte hjemmefra, er bygget op med FØR, UNDER og EFTER: Forberedelser før, nedslag under og grundig efterbehandling, der lægger op til refleksion over den læring forløbet har afstedkommet.
- UU Vejleder

*U&J = Uddannelse & Job, et timeløst emnefag i folkeskolen

KARRIERELÆRING MED ET UDVIDET RADIUS

Karrierelæring foregår også i andre læringsarenaer og under andre læringsformer end i de etablerede systemer. Fritiden spiller en stor rolle.

” Det kan være sport og andre fritidsinteresser, der dyrkes i klubber og foreninger. Der kan også være unge, der lærer sig at sy eller tale japansk via YouTube. Unge, der lærer sig at programmere. Unge, der dygtiggør sig inden for herreklip med maskine eller bagning. Unge, der spiller computer og igennem det lærer at tale engelsk.
- UU vejleder

Det formelle uddannelsessystem forholder sig i stigende grad og aktivt til den igangværende digitalisering og globalisering. Her har især 21st century skills* en central rolle. Samtidig er de velkendte jobprofiler under opløsning, og vi kender i dag ikke de typer af job, der fremover kommer til at præge arbejdsmarkedet. Ungdomsuddannelserne skal uddanne til et arbejdsmarked, som ingen ved hvor bevæger sig hen. Karrierekompetencer frem for jobkompetencer rykker mere og mere i centrum.

Vejlederne er derfor opmærksomme på også at inddrage den inspiration og uformelle læring, der kan opstå udenom skolens rammer og regi.

” Når unge vælger en levevej som blogger, influencer, udvikler af platform til samkørsel eller et liv som kunstner, er valget typisk taget igennem personlige eller virtuelle netværk, og i mindre grad igennem de etablerede uddannelser.
- UU vejleder

*Nøglekompetencer som samarbejde, digitale kompetencer, kreativitet, kritisk tænkning og problemløsning. Relaterer også til karrierekompetencer (European Commission, 2016).

SAMMENHÆNG & REFERENCE

I didaktikken indgår, at vejlederen sikrer sammenhæng og reference de enkelte aktiviteter imellem, også ved længerevarende tidsperioder imellem aktiviteterne.

” Man kan fx helt simpelt skabe sammenhæng ved at bede de unge genkalde sig den forrige aktivitet, som en del af forberedelsen til den aktuelle.

- UU Vejleder

Læring foregår mange steder, også betegnet som læringsarenaer. Typisk er forskellige aktører ansvarlige for de forskellige læringsaktiviteter, udover vejlederen. Fx lærer, leder i virksomhed, idrætstræner, osv.

Sammenhæng og reference skal også skabes på tværs af aktører og læringsarenaer.

” En lærer kan fx foretage et virksomhedsbesøg med en klasse uden en vejleders deltagelse, og en vejleder kan bringe læringen fra virksomhedsbesøget i spil i forbindelse med sin kollektive vejledning om uddannelsessystemet. Her er det til stor fordel, når de unge har dokumenteret virksomhedsbesøget og reflekteret over det i deres e-portfolio.

- UU Vejleder

Vejlederens vilkår er ofte at måtte 'dumpe ind' i en umiddelbart usammenhængende kontekst, fx læsebånd, tysk eller færdighedsregning. Men læringen fra de respektive aktiviteter kan understøtte og styrke hinanden. Viden placeres i en etableret forståelsesramme, og dermed undgås at den glemmes.

Med tid opstår intuitivt en naturlig sammenhæng aktiviteterne imellem – en rød tråd - der kan underbygges af e-portfolioen. Karrierelæringen foregår dermed sammenhængende og i små enheder, i modsætning til massive vejledningstiltag på kort tid med alt for megen information og alt for høj kompleksitet.

REDUNDANS

Vejledernes principper kendes fra sprogforskningen, hvor man taler om redundans*. Redundans betyder at gentage samme information i forskellig form i en given sammenhæng og dermed øge forståelsen på sigt.

” Vigtig viden skal gentages, gerne på nye måder og i nye sammenhænge. Redundans er et led i læringsprocessen.

- UU Vejleder

*Gyldendal, Den Store Danske, 2018

INDIVIDUELLE LÆREPROCESSER OVER TID

Læring afhænger af mange faktorer. Uanset planlægning og metoder for de mange aktiviteter, så vil de unges læringsudbytte variere i indhold og betydning for dem.

Det er uforudsigeligt, om eller hvornår de unges læring bliver omsat til kompetencer og handling. Vejlederen kan arbejde på at fremkalde tidligere oplevelser og læring, men vejlederen kan ikke styre aktiviteternes betydning for den enkelte unge.

PROGRESSION HOS DEN UNGE

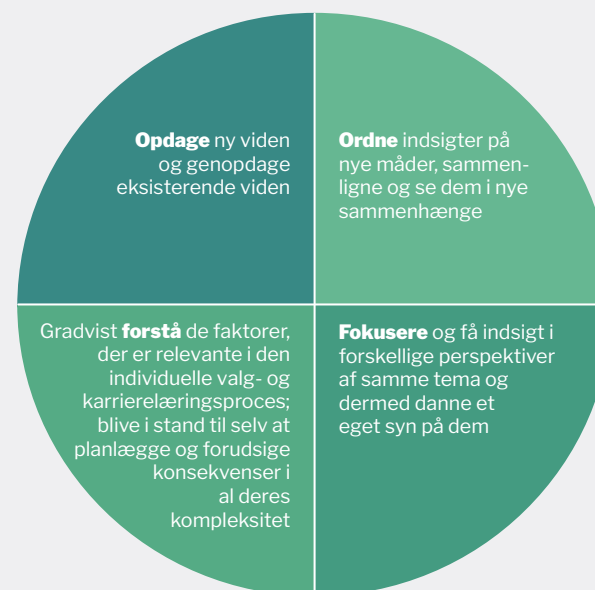
Trods 'ustyrige læreprocesser' kan den enkelte unges progression rammesættes bevidst.

Den didaktiske model skitserer 3 områder (domæner):

- Uddannelse og job
- Det personlige: 'mig'
- Handlinger og beslutninger

Hvert domæne er inddelt i 3 temaer, der nuancerer domænet.

Inden for hvert domæne og hvert tema, arbejder den unge med de 4 færdigheder:

Bill Law (2009)

Udvikling af færdighederne er normalt ikke en lineær proces, men foregår nærmere flydende, i spring eller i iterationer.

Godt nok må man opdage, før man forstår en sammenhæng. Men forståelse kan skabe et nyt behov for at ordne, fokusere eller opdage. Og det er ikke sikkert, at man opnår forståelse indenfor alle områder.

PRÆSENTATIONSPORTFOLIO & STUDIEVALGSPORTFOLIO

Den samlede portfolio er en arbejdsportfolio, hvor den unge løbende fylder på. En præsentationsportfolio er et uddrag af arbejdsportfolioen*.

Præsentationsportfolioen består af favoritter, som den unge selv har valgt at fremhæve. Favoritterne er begivenheder, læringsprodukter, erkendelser eller andet, som har haft særlig betydning for den unge undervejs i lærings- og valgprocessen.

Ved behov skal præsentationsportfolioen kunne vises frem og forklares til fx lærere, forældre eller andre relevante personer.

Præsentationsportfolioen er samtidig snitfladen til Undervisningsministeriets Studievalgsportfolio**. Kategorierne fra den formelle Studievalgsportfolio er gengivet i præsentationsportfolioen. Her placerer den unge sine favoritter.

Konklusioner fra præsentationsportfolioen skal overføres til Studievalgsportfolioen. Det kan foregå i dialog med en vejleder, en lærer, forældre eller andre nøglepersoner. Den unge kan også udfylde afrapporteringsskemaet alene, enten skriftligt eller ved at klikke af på et af de udsagn der passer bedst til deres egne favoritter. I så fald genereres der autosvar, som overføres automatisk til Studievalgsportfolioen.

De 7 stationer for favoritter svarer til kategorierne i Studievalgsportfolioens PDF-skema.

Kilde: Projektgruppen bag Unge på sporet står bag dette oplæg til en præsentationsportfolio.

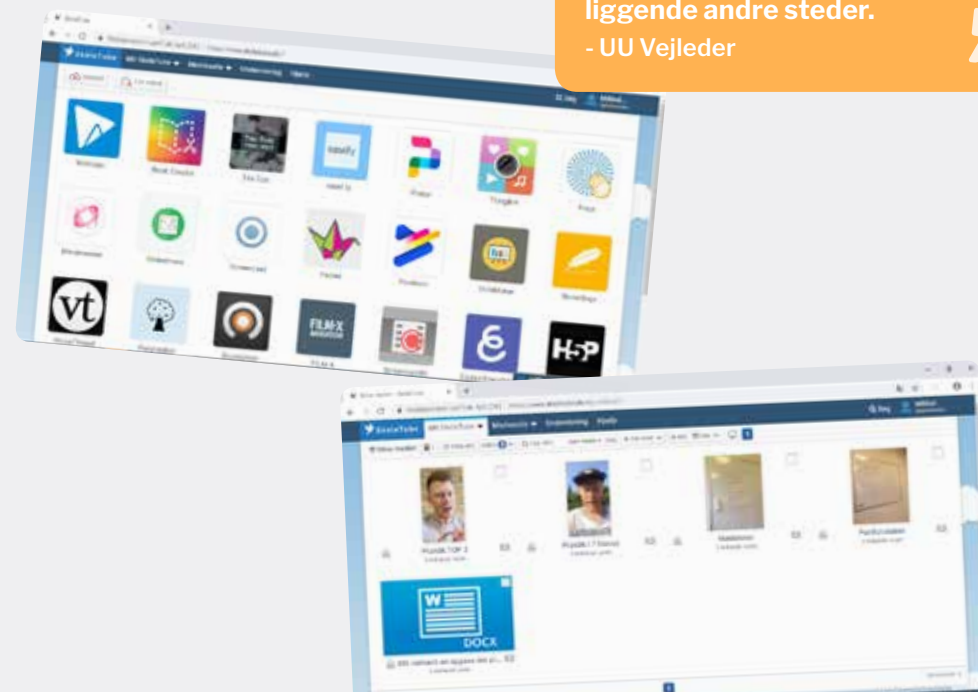
*Arbejds- og præsentationsportfolio kan have andre betegnelser i andre sammenhænge.

**Bekendtgørelse om uddannelsesparathedsvurdering, uddannelsesplaner og procedurer ved valg af ungdomsuddannelse, kap. 3, 28/06/2018

E-PORTFOLIO – EKSEMPLER

Eksemplerne her svarer til delfunktioner i e-portfolioen. Funktionerne stammer fra projektgruppens egne forsøg med platformen SkoleTube og er afprøvet i vejledningspraksis i løbet af 2018.

De unge skal kunne bruge deres egne medier. Der skal være direkte adgang til det, de har liggende andre steder.
- UU Vejleder

Jeg giver de unge 'pistol foran panden', hvor de lynhurtigt skal finde på deres 3 største ønsker til en praktik. Forinden er de blevet præsenteret for forskellige typer af praktik. Jeg bruger mig selv som eksempel. Det her er optaget 5 min. inden jeg gik ind til undervisningen, helt lavpraktisk. Så er det deres tur, og det fungerer helt intuitivt.
- UU vejleder om videooptagelse af praktikønsker med 7. klasse

E-PORTFOLIO – EKSEMPLER

Eksemplerne her svarer til delfunktioner i e-portfolioen. Funktionerne er udviklet og afprøvet i regionsprojektet 'De vanskelige overgange', delindsats 5 (2018), Region Nordjylland.

Eleverne får mange muligheder, når de skal aflevere en besvarelse. Det kan være som filmklip, dokument, lydfil osv.
- UU Vejleder

Jeg ville ikke kunne huske alt, hvad vi lavede i 7. klasse, hvis det ikke lå herinde. På den her måde hænger tingene mere sammen.
- Elev, 9. klasse

ET FÆLLES MIND-SET FOR SAMSPIL OG ANSVARSFORDELING

De unges karrierelæring og uddannelsesvalg er komplekse og foregår i et komplekst terræn. Det samme gør uddannelsesvejledningen. Ved valg af uddannelse trækkes de unge i fra flere sider. Der er mange, der har interesse i, i hvilken retning de unge skal udvikle sig. I værste fald modarbejder forskellige tilgange hinanden, og ansvarsfordelingen blandt fagpersonerne er ofte uklar.

Udskolingsdidaktik og e-portfolio bygger på visionen om et fælles ansvar og et fælles mindset, med det fælles mål om at støtte og opkvalificere de unge i deres valgprocesser. Karrierelæring og portfolioarbejde er et bredt udskolingsanliggende, der i praksis kræver et fælles ansvar fra forældre, lærere og vejlederes side og et overordnet ansvar fra skoleledelsens side.

- UU vejledere
- Folkeskolelærere
- Forældre og andre tætte relationer

I mange af aktiviteterne har flere aktører et ansvar.

Inddelingen er ikke nødvendigvis repræsentativ, men kan variere lokalt.

BAG RESULTATERNE

Denne publikation er resultat af et praksisbaseret projektarbejde, udført af Ungdommens Uddannelsesvejledning i Vallensbæk og Brønderslev, samt UU Center Syd.

Praksiseksperter

Claire Stevens-Lekfeldt
Christina Julie Grøn
Annemette Ottesen
Mikkel Dankert
Mikkel Lassen
Erkan Cakmak

Praksiseksperternes bidrag er forarbejdet af projektkonsulent Regina Lamscheck-Nielsen, Moeve aps.
UU DANMARK har iværksat og rammesat projektarbejdet.

Alle står til rådighed for eventuelle kommentarer eller spørgsmål, som publikationen måtte give anledning til.

Kontakt via www.ungepaasoret.nu

Foto af landskab, Kanton Zug, Schweiz: Andy Busslinger

Tak til Undervisningsministeriet for at støtte projektet med Forsøgs- og Udviklingsmidler.